

TEHTÄVÄIDEOITA KATSEITA MAAILMAAN esseantologiaan (Laatusana 2015)

LAATINEET Satu Grünthal ja Hilka Lamberg

1. Jakaudutaan esimerkiksi neljän hengen ryhmiin, joissa luetaan yhteisesti sovittava essee. Sen jälkeen tarkastellaan esseetä seuraavien kysymysten pohjalta:
  - Miten esseen sisältö voidaan tiivistää muutamaan virkkeeseen?
  - Mistä aineksista essee koostuu ja mikä on niiden tehtävä kokonaisuudessa?
  - Kenen kaikkien äänet kuuluvat esseessä? Miten moniäänisyys ilmenee?
  - Millä tavoin kirjoittajan ääni kuuluu?
  - Kenelle teksti on mielestänne suunnattu?
  - Miten kirjoittaja suhtautuu lukijaansa? Miten se näkyy?
  - Miten ilmestymispaikka vaikuttaa käsittelyyn?
2. Jakaudutaan esimerkiksi neljän hengen ryhmiin. Jokainen ryhmäläinen ottaa tarkasteltavakseen yhden esseen ja kirjoittaa siitä muistiin seuraavat havainnot:
  - Miten essee alkaa? Vangitseeko aloitus lukijan mielenkiinnon? Miksi / miksi ei?
  - Mikä on esseen ydin tiivistettynä pariin virkkeeseen?
  - Mitä aineistoa esseen kirjoittaja hyödyntää? (Esim. omat kokemukset, kirjallisuus, media, tutkimus.) Kuinka hyvin viittaukset muuhun aineistoon tukevat tekstiä?
  - Miten kirjoittajan oma ääni kuuluu esseessä? Poimi esiin 2–3 onnistunutta ilmausta tai osuvaa kohtaa.

Lopuksi vastaukset esitellään muulle ryhmälle ja keskustellaan tuloksista. Voitteko hahmottaa essee-genrelle yhteisiä piirteitä lukemienne esseitten pohjalta?
3. Teokseen sisältyy esseiden lisäksi myös lehdissä ilmestyneitä kolumneja (Räsänen, Saarikivi, Tervo, Wennäkoski). Tarkastelkaa niitä ryhmittäin ja verratkaa tuloksia (edellisen tehtävän keskustelun pohjalta syntyneisiin) näkemyksiin essee-lajista. Mikä on tyypillistä esseelle, mikä kolumnille? Mikä kirjoituksia yhdistää, mikä erottaa?
4. Jakaudutaan ryhmiin. Ryhmä lukee jokaisesta teemaryhmästä yhden valitsemansa esseen ja käy sen jälkeen keskustelua seuraavista aiheista:
  - Sanotaan, että esseet eivät esitä mustavalkoisia totuuksia vaan tarkastelevat asioita monipuolisesti eri kannoilta. Toteutuuko tämä piirre lukemissanne esseissä?
  - Miltä esseet näyttävät 2000-luvun nuoren silmin? Mikä essee puhutteli teitä eniten? Mistä olette samaa, mistä eri mieltä? Mitä näkökulmia haluaisitte lisätä sen käsittelyyn?
  - Listatkaa 5 aiheetta, joista kirjoitettu essee kiinnostaisi teitä, ja muotoilkaa niiden pohjalta esseetsikit. Esitelkää tuloksenne muulle luokalle ja käyttäkää ideoitanne esseekirjoitusten aiheina.

5. Luetaan kaksi esseetä samasta teemasta. Mitä yhteisiä ajatuksia löydät? Mitä eroja? Miten näkökulmat eroavat?
6. Luetaan kaksi toisilleen vastakkaista näkemystä edustavaa esseetä (esimerkiksi Kari Enqvistin ja Hannu-Pekka Björkmanin). Järjestetään väittely niiden pohjalta joko pienissä ryhmissä, jakamalla koko luokka puoliksi tai valitsemalla molempia esseitä edustavat väittelijät luokan eteen.

TEHTÄVÄIDEOITA (TEKSTITAITO- JA KIRJOITUSTEHTÄVIÄ)

1. Valitse 2–3 esseetä ja kirjoita vastaukset seuraaviin kysymyksiin:
  - Vertaile tekstien tyylipiirteitä
  - Minkälaisen kuvan ja millä keinoin kirjoittajat antavat itsestään?
  - Minkälainen on kirjoittajan suhde asiaan?
  - Miten kirjoittaja suhtautuu lukijaansa?
  - Herättääkö kirjoittaja lukijan kiinnostuksen? Miksi ja millä keinoin tai miksi ei?
2. Valitse yksi essee ja etsi pari sen teemoihin sopivaa tekstiä mediasta tai kirjallisuudesta. Tiivistä itsellesi lyhyesti, mitä uusia näkökulmia valitsemasi tekstit tuovat esseen aihepiiriin. Miten tekstit lähestyvät aihettaan? Miten ne keskustelevat keskenään? Kirjoita alkuperäisen esseen ja valitsemiesi tekstien ajatuksia hyödyntäen oma esseesi kyseisestä aihepiiristä. – Tehtävä voidaan toteuttaa myös siten, että pareittain tai ryhmittäin opiskelijat ottavat saman esseen työskentelynsä pohjaksi ja esittelevät parilleen / muulle ryhmälle löytämiään tekstejä ennen esseen kirjoittamisen aloittamista. Tässä tapauksessa opiskelijoitten itse etsimistä teksteistä syntyy ”tekstipankki”, josta kaikki ryhmäläiset voivat valita mieluisensa oman esseen kirjoittamisen tausta-aineistoksi.
3. Valitse itseäsi kiinnostava aihe, josta haluat kirjoittaa esseen. Kerää kirjoittamisen taustamateriaaliksi erilaista aineistoa, esimerkiksi
  - aiheeseen liittyvä tietoteksti
  - aiheeseen liittyvä mielipide- tai mediateksti
  - aiheeseen liittyvä kaunokirjallinen teksti
  - kuvamateriaalia
  - musiikkia

Tiivistä itsellesi muistiinpanoiksi, millaisia asioita (tietoa, mielipiteitä, kokemuksia, näkemyksiä) voit nostaa aineistostasi esseekirjoitelmassasi esiin. Kirjoita essee. Esseiden kirjoittamisessa voidaan hyödyntää myös prosessikirjoittamista, jolloin jakaudutaan

pareittain tai ryhmiin ja annetaan vertaispalautetta a) esseen suunnitteluvaiheessa, b) esseen ensimmäisestä versiosta ja/tai c) lopullisesta esseestä.

4. Laadi esseestä referaatti.
5. Tiivistä esseen ydinajatus a) twiitiksi, b) fb-postaukseksi tai c) mietelmäksi eli aforismiksi.

TEHTÄVÄIDEOITA ERI TEEMOISTA

Suomalaisuus

Jakakaa luokka neljään ryhmään. Jokainen ryhmä lukee yhden esseen suomalaisuudesta ja tekee sen perusteella kuvauksen/kuvan tyypillisestä suomalaisesta. Esitelkää kuvanne/kuvauksenne ja vertailkaa niitä toisiinsa. Mistä erot johtuvat?

Kirjoitelmien aiheita suomalaisuusteemasta

- Kliseitä suomalaisuudesta
- Mitä suomalaisuus minulle merkitsee?
- Suomalaisena kansainvälistyvässä maailmassa?
- Missä juureni ovat?
- Suomalainen vai maailmankansalainen?

Monikulttuurisuus

Opettaja ohjeistaa luokan toimimaan seuraavasti:

- Kirjoittakaa ensin muistiin lyhyesti asioita, joita sana *monikulttuurisuus* herättää mielessä.
- Lukekaa sen jälkeen Umayya Abu-Hannahin essee *Kuka luulet olevasi?*
- Lukekaa seuraavaksi jokin monikulttuurisuutta käsittelevä blogi, esim. <http://www.lily.fi/blogit/ruskeat-tytot/mina-olen-unelma>
- Keskustelkaa tämän jälkeen pienissä ryhmissä ajatuksistanne ja siitä, mitä uusia näkökulmia luetut tekstit tuovat aiheeseen.
- Kootkaa keskustelunne pohjalta aineksia omaa esseetä varten.

Urheilu

Lue Tommi Melenderin ja Tuomas Kyrön esseet. Kirjoita niitten pohjalta urheilun merkityksestä pohdiskeleva essee. Otsikoksi esimerkiksi:

Suomalaiset ja urheilu
Voitto ja tappio
Kilpaurheilun vaikutus elämäämme
Miten urheilu muovaa meitä?
Suhteeni urheiluun
Oma otsikko

Ihmisen ja eläimen suhde, kuvasta kirjoittaminen

Tutkitaan kevään 2015 ylioppilaskokeen kuvatehtävää. (Norjalainen Per Manning tutkii valokuvissaan ihmisen suhdetta toisiin lajeihin. Mitä kuvat sinulle kertovat?)

Kirjoitetaan muistiin ajatuksia, joita kuvat herättävät. Luetaan tämän jälkeen Anu Silfverbergin essee Luonto pakastimessa.

Katsotaan uudestaan kuvia. Keskustellaan ryhmissä, miten Silfverbergin teksti muuttaa tapaa katsoa niitä. Hahmotellaan tämän jälkeen omaa esseetä yo-tehtävänannon pohjalta.

TEEMOJEN JA AIHEKOKONAISUUKSIEN KÄSITTELYYN LIITTYVIÄ TEKSTEJÄ

Aktiivinen kansalaisuus

Linkola, Maailma ja Suomi tuhatluvun vaihtuessa
Silfverberg, Luonto pakastimessa

Hyvinvointi ja turvallisuus

Björkman, Rukous näyttämöltä
Enqvist, Uskonnottoman vaellus
Heinimäki, Ahneus
Nylén, Johdatus lihan sukupuolietiikkaan
Rekola, Utopian kuolema
Wallace, Tämä on vettä
Valtaoja, Ainoa todellinen todellisuus

Kestävä elämäntapa ja globaali vastuu

Jokelin, Matkaopas ei minnekään
Linkola, Maailma ja Suomi tuhatluvun vaihtuessa
Saarikivi, Maailmanloppu ja pariton sukka
Silfverberg, Luonto pakastimessa

Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys

Abu-Hanna, Kuka luulet olevasi?

Löytty, Sanoista tehty

Ropponen, Uralilainen ikkuna

Seppänen, Auringonkukat

Mediat ja monilukutaito

Krohn, Kirja sinänsä

Tervo, Digitaalinen masturbaatio tekee ihmisestä kävelevän kävelykepin

Vargas Llosa, Kirjallisuuden ylistys

Vuori, Verkko tuli väliin

Teknologia ja yhteiskunta

Laajarinne, Kirjoittamisen välineet: Kynä ja paperi

Vuori, Verkko tuli väliin

LUKION UUDEN OPSIN KURSSEILLE SOPIVIA ESSEITÄ

- **Tekstit ja vuorovaikutus**
  - *Krohn, Kirja sinänsä*
  - *Tervo, Digitaalinen masturbaatio tekee ihmisestä kävelevän kävelykepin*
- **Kieli, kulttuuri ja identiteetti**
  - *Abu-Hanna, Kuka luulet olevasi?*
  - *Löytty, Sanoista tehty*
  - *Saarikivi, Onko vapautta, rakkautta tai totuutta olemassa?*
  - *Ropponen, Uralilainen ikkuna*
- **Kirjallisuuden keinoja ja tulkintaa**
  - *Tervo, Digitaalinen masturbaatio tekee ihmisestä kävelevän kävelykepin*
  - *Krohn, Kirja sinänsä*
  - *Vainonen, Sielujen matkassa*
  - *Tähtinen, Lyyrinen kokemus*
  - *Melender, Yhden hengen orgiat*
  - *Vargas Llosa, Kirjallisuuden ylistys*
- **Tekstit ja vaikuttaminen**
  - *Jokelin, Matkaopas ei minnekään*
  - *Parvela, Suomalainen ei kehu*
  - *Linkola, Maailma ja Suomi tuhatluvun vaihtuessa*
  - *Löytty, Sanoista tehty*
  - *Nylén, Johdatus lihan sukupuolietiikkaan*
  - *Wallace, Tämä on vettä*
  - *Rekola, Utopian kuolema*
  - *Enqvist, Uskonnottoman vaellus*
  - *Valtaoja, Ainoa todellinen todellisuus*

- *Björkman, Rukous näyttämöltä*
- **Teksti ja konteksti**
  - *Andersson, Kilo painoi 700 grammaa...*
  - *Heinimäki, Ahneus*
  - *Löytty, Sanoista tehty*
  - *Löytty, Tositarkoituksella*
  - *Ropponen, Uralilainen ikkuna*
  - *Saarikivi, Onko vapautta, rakkautta tai totuutta olemassa?*
  - *Vargas Llosa, Kirjallisuuden ylistys*
  - *Kortelainen, Ollapa*
- **Nykykulttuuri ja kertomukset**
  - *Andersson, Kilo painoi 700 grammaa...*
  - *Kortelainen, Ollapa*
  - *Laajarinne, Kirjoittamisen välineet*
  - *Saarikivi, Maailmanloppu ja pariton sukka*
  - *Wallace, Tämä on vettä*
- **Puhe- ja vuorovaikutustaitojen syventäminen**
  - *Seppänen, Auringonkukat*
- **Kirjoittamistaitojen syventäminen**
  - Valitaan itseä kiinnostava aihe, luetaan essee/esseitä ja laaditaan niiden pohjalta oma essee
- **Lukutaitojen syventäminen**
  - Valitaan itseä kiinnostava aihe, luetaan essee/esseitä ja laaditaan niiden pohjalta oma essee

MUITA TEEMOJA

Matkanteko

Markku Envall, Toinen jalka maassa

Jari Ehnrooth, Tyynen illan puutarhuri

Jantso Jokelin, Kahdeksas maanosa

Jyrki Vainonen, Sielujen matkassa

Sukupuoliroolit

Lotta Wennäkoski, Eihän miehet sävellä

Tommi Melender, Miesten peli

Jaana Seppänen, Auringonkukat

Antti Nylén, Johdatus lihan sukupuolietiikkaan

Suomalaisuus

Timo Parvela, Suomalainen ei kehu

Olli Löytty, Tositarkoituksella

Umayya Abu-Hanna, Kuka luulet olevasi

Pentti Linkola, Maailma ja Suomi tuhatluvun vaihtuessa

Urheilu

Tommi Melender, Miesten peli

Tuomas Kyrö, Mieto ja väkevä